

Boze burgers en responsieve politici?

Ruud Wouters, Luna Staes & Peter Van Aelst
Onderzoeksgroep 'Media, Middenveld en Politiek'

Universiteit Antwerpen

Deze onderzoeksnota is een samenvatting van Wouters, R., Staes, L., & Van Aelst, P. (2022). "Word on the street: politicians, mediatized street protest, and responsiveness on social media." *Information, Communication & Society*, 1-30. doi:10.1080/1369118X.2022.2140013

Reageren politici via sociale media op protest? Wie reageert? En hoe reageren ze?

Een belangrijk doel van protest is opgemerkt worden door de media en vervolgens ook door de politiek. Door middel van protest hopen sociale bewegingen aandacht te krijgen en debat op gang te brengen. Reacties van politici zijn daarbij cruciaal: staat protest op de radar van politici, dan kan protest politiek gevolg krijgen. Zonder dergelijke aandacht is daar weinig kans toe. Tegelijkertijd kunnen ook politici baat hebben bij het reageren op protest: door publiekelijk standpunt in te nemen in het zog van protest tonen politici zich als 'responsief' en begaan met de bekommernissen van de (boze) burgers. Bovendien kunnen ze hun profiel aanscherpen en duidelijk maken waar ze voor staan. Sociale media vormen daarbij een ideaal communicatiekanaal: platformen zoals Twitter en Facebook laten politici toe om, los van journalisten, zich rechtstreeks tot de burger te richten. Bovendien kunnen welgemikte tweets van politici zélf opgepikt worden door traditionele media. Op die manier bereiken deze tweets een breder publiek en wordt het maatschappelijke debat verder aangezwengeld. Kortom, zowel betogers als politici kunnen garen spinnen bij het opstarten en deelnemen aan debat op sociale media.

Maar reageren politici wel via sociale media op protest? Of krijgen betogingen weinig weerklank? En, als politici reageren, hoe doen zij dat dan? Spreken ze voornamelijk hun steun of eerder hun ongenoegen uit? En, zijn er bepaalde kenmerken van een politicus (links-rechts; meerderheid-oppositie status; etc.) of van een protest (opkomst; disruptie; etc.) die reacties van politici waarschijnlijker maken en die de toon (positief, negatief of neutraal) van deze reacties beïnvloeden? Kortom, kunnen we patronen ontwaren in de responsiviteit van politici op sociale media ten aanzien van protest?

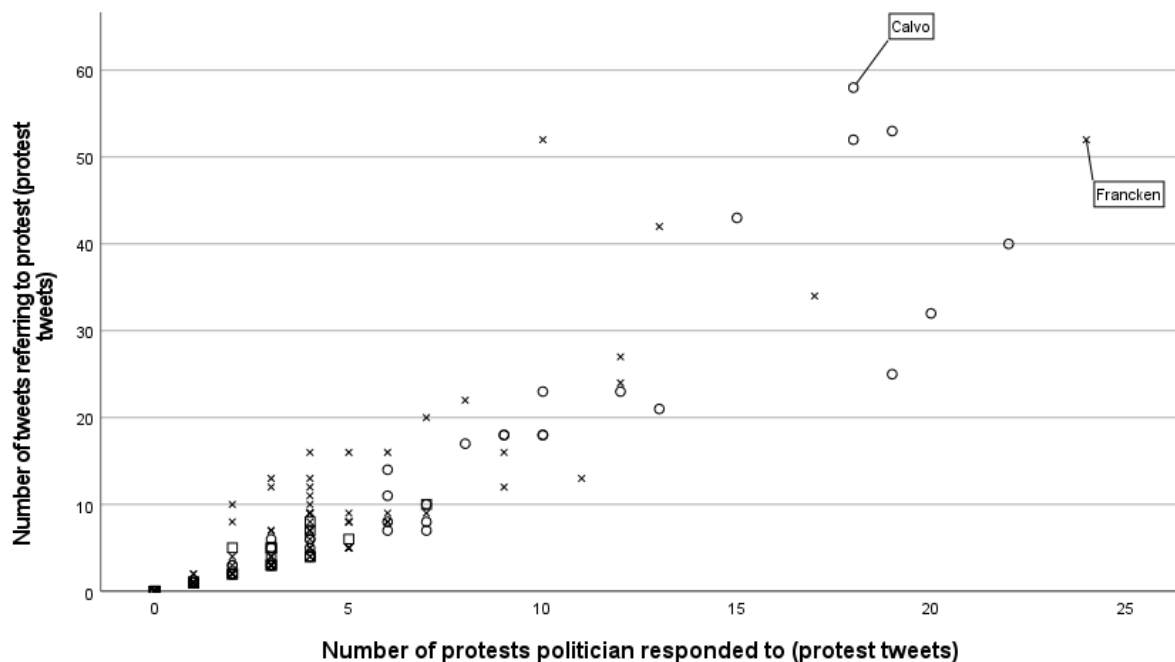
Om een antwoord te formuleren op deze vragen onderzochten we de Facebook en Twitter reacties van 236 Vlaamse politici—allen actief in het Vlaams of federaal parlement; actief als partijvoorzitter of minister—op 124 betogingen die plaatsvonden in Brussel en het televisienieuws wisten te halen tussen 2017 en 2019. In die periode vond veel klimaatprotest plaats (klimaatspijbelaars), betoogden de Belgische gele hesjes tegen hoge brandstofprijzen en lag zowel het asielbeleid als de pensioenhervorming van de regering Michel onder vuur. Het leeuwendeel van deze betogingen kunnen we in de eerder linkse hoek situeren. Protest van rechtse signatuur was eerder uitzonderlijk, al roerden Catalanen en hun sympathisanten in Brussel de trom pro onafhankelijkheid en vond er tevens een betoging tegen het zogenaamde Marrakesh-pact plaats. Concreet analyseerden we in totaal 142.596 tweets en 36.323 Facebook posts van politici in de dagen rond deze protesten. De bevindingen van dit onderzoek werden gepubliceerd in het tijdschrift *Information, Communication & Society*. Voor meer uitgebreide (methodologische) details verwijzen we naar de desbetreffende publicatie.

Reageren politici via sociale media op protest?

Van alle tweets en posts die politici in de dagen rond protest op hun sociale media kanalen plaatsen, gaat slechts een kleine fractie over protest of diens thema (Twitter: 4,7%; Facebook: 4%). Dit hoeft niet te verbazen: politici zijn veel-posters en gebruiken sociale media om op verschillende thema's en gebeurtenissen te reageren, of zelfs om zaken uit hun persoonlijke leven te delen. Hoewel protest-gerelateerde boodschappen slechts een fractie van hun sociale media activiteit beslaan, zijn reacties op protest niet verwaarloosbaar: zo reageren twee politici op drie (67,4%) op zijn minst op één betoging gedurende de onderzoeksperiode; en reageert de gemiddelde reagerende politicus op zo'n vijf protesten (minimum = 1; maximum = 24). Via sociale media reageren politici dus wel degelijk op protest. Opmerkelijk: politici zijn meer responsief op Twitter dan op Facebook.

Figuur 1 geeft de responsiviteit van politici visueel weer voor het sociale media platform Twitter. Elk punt in de figuur is een politicus; bolletjes staan voor (centrum-)linkse politici (PVDA, Groen, Vooruit), kruisjes voor (centrum-)rechtse politici (VB, NVA, Open VLD) en blokjes voor centrum politici (CD&V). Op de horizontale x-as zien we het aantal protesten waarop politici reageerden. Op de verticale y-as het aantal tweets dat zij daarvoor hanteerden. Zo zien we bijvoorbeeld dat Theo Francken—staatssecretaris van Asiel & migratie in de regering Michel—op 24 protesten reageert met een 50-tal tweets. Kristof Calvo—fractieleider van oppositieblok Groen/Ecolo tijdens de onderzoeksperiode—reageert op 18 protesten met 58 tweets. Twee zaken komen uit de figuur naar voren. Ten eerste, het gros van de politici situeert zich in de linkerbenedenhoek van de figuur: deze politici reageren op weinig protesten en gebruiken daarvoor weinig tweets. Slechts een kleine groep politici situeert zich in de rechterbovenhoek van de responsieve veel-reageerders, waaronder dus ook Calvo en Francken. Opvallend: de meeste politici in de rechterbovenhoek zijn van linkse signatuur. Vooral linkse politici zijn dus responsief op sociale media wanneer het aankomt op protest.

Figuur 1: reacties van politici op Brussels protest via Twitter (2017-2019; $N_{protest}=124$; $N_{politici}= 236$)

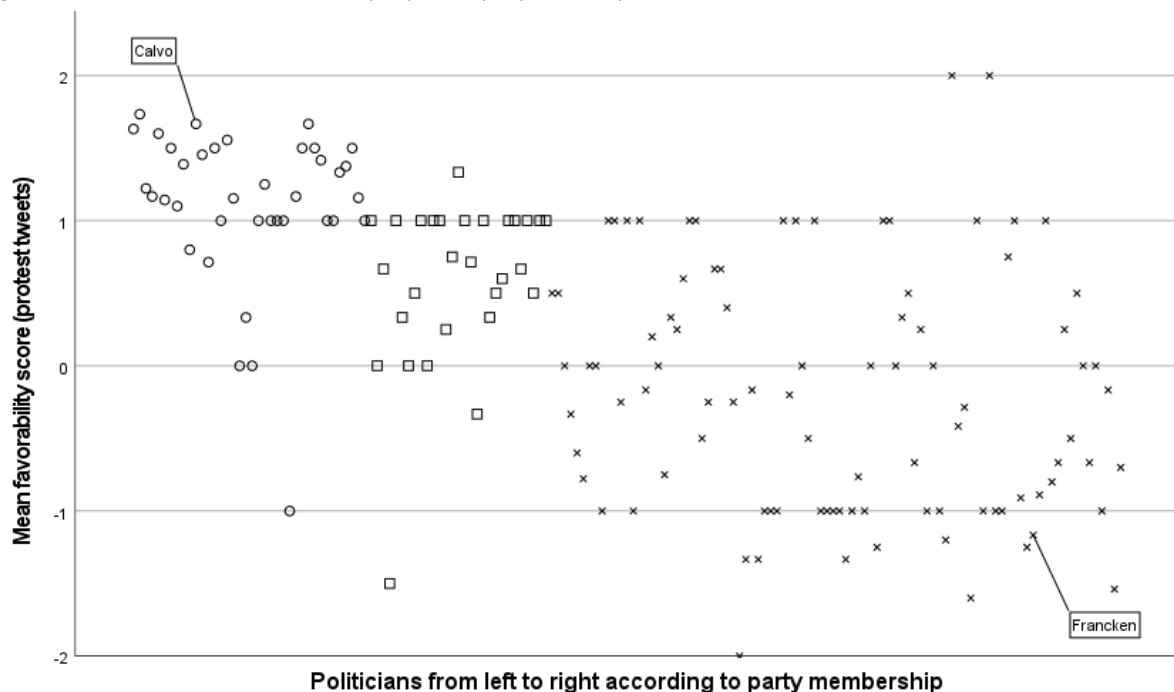

Hoe reageren politici via sociale media op protest?

Vervolgens gingen we na *hoe* politici reageren op protest. Concreet codeerden we of tweets kritisch stonden ten opzichte van de (agenda van de) betogers, de betogers steunden, of tweets neutraal waren. Opvallend: maar liefst 60% van de tweets van politici bleek de betogers of hun thema positief te benaderen, slechts 27% toonde zich kritisch ten opzichte van de betogers of hun doelstellingen, en een beperkte 15% communiceerde neutraal over het protest of het protestthema. Kortom, politici die reageren op protest laten zich vooral gunstig uit over protest; hun tweets nemen het vaakst de vorm aan van “endorsements” waarbij ze zich uiten als bondgenoten van het protest. Tegenstanders van protest gunnen betogers heel wat minder aandacht op sociale media. Gezien de sterke mate van negativiteit die eerder onderzoek vaststelde op Twitter is dit een opmerkelijk resultaat.

Figuur 2 geeft de toon van de tweets van politici visueel weer. Elk punt in de scatterplot geeft opnieuw een politicus weer. De verticale y-as geeft de gemiddelde toon van de tweets van een politicus per protest weer, van -2 (sterk negatief) over 0 (neutraal) tot +2 (sterk positief). Op de horizontale x-as rangschikten we politici volgens partijlidmaatschap van links naar rechts. Een duidelijk patroon tekent zich af: Linkse en centrum politici reageren voornamelijk positief op (het meestal een linkse boodschap uitdragende) protest, rechtse politici reageren gemiddeld negatiever maar laten tevens ook een grotere spreiding over het totale steun-kritiek-spectrum opmeten. Het hoeft dan ook niet te verwonderen dat de twee antagonisten uit de regering Michel die we hierboven reeds als erg responsief identificeerden—Calvo en Francken—zich ook in onze figuur aan weerszijden van beide assen bevinden. Een voorbeeld: Waar Calvo de klimaatmarsen beschrijft als historisch en oproept tot meer (politieke) klimaatambitie, of de grote opkomst benadrukt, is Francken sceptisch en deelt hij een tweet die eerder de spot drijft met de klimaatjongeren.

Figuur 2: Gemiddelde toon van reacties per protest per politicus op twitter

Tabel1: Voorbeeldtweets van Kristof Calvo & Theo Francken; klimaatprotest - 27 januari 2019

 Theo Francken
27 januari 2019 · 🌐

Pa, waar is mijn gsm?
Weg!
Wanneer gaan we skiën?
Nooit meer.
Waar we deze zomer dan heen?
Thuis.
Staat de chauffage aan?
Ja. Op 18. Doe trui aan.
Voer je me naar voetbal?
Pak uw fiets.
Pa waarom doet gij zo?
Sorry kid, je hebt me overtuigd dat het anders moet.
Klimaatregelen.
Bron: K. Le Bato

Welke factoren beïnvloeden de responsiviteit van politici ten aanzien van protest op sociale media?

Ten slotte gingen we (statistisch) na welke factoren van invloed zijn op de responsiviteit van politici. We verwachtten daarbij dat een samenspel van protest en politicus kenmerken doorslaggevend zouden zijn. Deze verwachting werd bevestigd. Niet alle protesten—hoewel ze allemaal in het journaal (VRT) of het nieuws (VTM) aan bod kwamen—maken evenveel kans op een reactie van een politicus. Vooral grote protesten (met meer dan 5.000 deelnemers) en protesten die deel uitmaken van een (inter)nationale actiedag blijken erin te slagen om reacties van politici te ontfutselen. Ook niet alle protest-thema's weten de gemoederen even sterk te verhitten: vooral protest rond 'nieuwere' thema's als klimaat en migratie leiden tot debat op sociale media; voor 'oudere' thema's die eerder in de socio-economische breuklijn terug te vinden zijn, blijkt dit veel minder het geval. Of een protest ontaardt in relletjes (schermutselingen met de politie, hinder, gewonden, materiële schade) heeft verrassend genoeg geen effect op het reageren van politici. En, opvallend: geen van de genoemde protestkenmerken blijkt een sterke invloed te hebben op de toon van politici hun reactie. Het is dus niet zo dat politici negatiever reageren op protest dat disruptiever is. Belangrijker in dat geval zijn niet zozeer de kenmerken van het protest, maar wel de kenmerken van de politicus. Zo zien we dat linkse politici en politici van oppositiepartijen vaker reageren op protest en protest vaker steunen. Ministers en staatsecretarissen reageren ook vaker op protest, maar zij doen dit door aandacht te schenken aan het thema van het protest, niet door expliciet aandacht te besteden aan de betogers of de betoging zelf. Ook thema-eigenaarschap doet er tenslotte toe: des te belangrijker een thema voor een partij, des te groter de kans dat politici zullen reageren op protest rond dat thema. Kortom, door de band genomen zijn voornamelijk politicus kenmerken doorslaggevend. De responsiviteit van politici op sociale media is met andere woorden niet enkel selectief (de meeste politici reageren zelden) maar ook en vooral strategisch (politici reageren voornamelijk op protest wanneer dat in hun kraam past en ze er politiek munt uit hopen te slaan).

Besluit

- Zowel betogers als politici kunnen garen spinnen bij het ontketenen en deelnemen aan debat op sociale media. Voor betogers zijn reacties van politici een teken van erkenning. Voor politici biedt reageren op protest een kans om zich van hun meest responsieve kant te laten zien. Door te reageren op een thema dat zichtbaar leeft in de samenleving, trachten politici zich een profiel aan te meten, publiek aan hen te binden en tegenstanders het vuur aan de schenen te leggen.
- Politici reageren op protest, maar de mate waarin zij dat doen is sterk scheef verdeeld: een kleine, actieve minderheid staat in voor het leeuwendeel van de reacties op protest; het gros van de politici laat (ten minste op sociale media) protest aan zich voorbij gaan.
- Twee politici op drie reageren minstens op één protest in de periode 2017-2019; gemiddeld reageert een politicus op vijf protesten. Politici op sociale media zijn dus in beperkte mate responsief ten opzicht van protest als publieke opiniesignaal.
- Politici zijn opvallend meer responsief (en actief) op Twitter dan op Facebook.
- Politici reageren overwegend positief op protest of het protestthema—hun reacties bieden in 60% van de gevallen ondersteuning voor de betogers en hun eisen. Kortom, vooral politici die betogers steunen, reageren op protest.
- Niet alle protesten weten in dezelfde mate politici te boeien: vooral protest gekenmerkt door een grotere opkomst, protest als deel van een (intern)nationale actiedag, en protest rond nieuwe, socio-culturele thema's weet zich van reacties van politici te verzekeren.
- Niet alle politici zijn in dezelfde mate responsief ten opzichte van protest: vooral politici die in de oppositie zetelen en politici van linkse signatuur zijn sneller geneigd om op protest te reageren. Hoe belangrijker het thema van een protest voor een partij, hoe groter de kans dat politici van die partij op dat protest zullen reageren.
- Politici met uitvoerende macht, reageren vaak indirect op protest: geconfronteerd met protest communiceren ze actiever over het desbetreffende beleidsdomein (thema) zonder expliciet naar de actie (het protest) te verwijzen.
- Hoe politici reageren—de toon van hun reacties—hangt vooral af van de kenmerken van de politicus, met voornamelijk linkse politici die zich positief uitlaten over protest. Kenmerken van protest—zoals of het protest disruptief is of niet—hebben weinig tot geen effect op hoe politici reageren.